

LA CARULLA: UNA OBRERA DEL TEATRE

Andreu Sotorra



© J. Usoz / El Comercio

Hi ha actrius, actors, que són coneguts, que són populars, fins i tot són «famosos». Doncs, Montserrat Carulla (Barcelona, 1930 - 2020) era coneguda, era popular, diguem fins i tot que era «famosa»... Però, a més, era estimada, una fita que és la més difícil per a qualsevol personatge públic. I la Carulla era estimada, a més a més, pels espectadors —teatre, televisió, cinema— i, encara més difícil, per la professió —tan acostumada a vegades a la petita enveja.

Aquesta estima de la professió va quedar patent, per exemple, en el seu comiat, el 2014, al Teatre Romea, quan va decidir que ho deixava, amb una platea plena de gent de l'ofici dempeus. Aquest gest supera qualsevol de les distincions institucionals, que també les va tenir: premis Max, la Creu de Sant Jordi, el Gaudí d'Honor, la Medalla d'Or al Mèrit Artístic o la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya.

Montserrat Carulla era una actriu que m'atreveixo a definir com una actriu-obrera. Una obrera del teatre. Compromesa, a més, amb la professió. Des de ser al capdavant del primer Grec recuperat el 1976 després de la Dictadura fins a les reivindicacions professionals posteriors del gremi i encara amb el compromís cívic quan, sense patir per possibles repercussions com diu que pateixen altres col·legues seus, declara en un acte públic solemne que és «actriu, catalana i independentista».

D'aquests principis d'obrero del teatre i compromesa, recordo una de les entrevistes que li vaig fer —amb els anys hi ha hagut diferents oportunitats, ja sigui en rodes de premsa o entrevistes—, però aquesta era una entrevista personal,⁽¹⁾ tranquil·la, que vaig tenir l'oportunitat d'enregistrar a casa seva, l'any dels Jocs Olímpics. Aleshores feia nou anys que la Carulla no pujava als escenaris catalans. I hi tornava amb «El temps i els Conway». En aquella entrevista em va expressar un desig que després, anys després, va complir. Em deia: «Sempre he pogut fer el teatre i els papers que m'han agradat i m'han donat satisfacció, i m'agradaria arribar a ser una velleta de 85 anys que encara troba el seu paper.» Un desig que va poder veure complert perquè als 85 anys va fer més de 600 funcions —sí, sí, 600!— de l'obra «Iaia!», que encara va representar en gira, després del comiat del 2014, fins al 2016, i que va escriure especialment per a ella el seu fill, el dramaturg i director, Roger Peña.

Bé, deia que la Carulla era una obrera del teatre perquè també m'explicava, en aquella mateixa conversa que vam tenir, que en la primera etapa dels anys cinquanta i seixanta, quan es feien generalment dobles funcions de tarda i vespre, ella aprofitava la pausa entre funció i funció per sortir per la porta del darrere del teatre i anar a donar el sopar, o fins i tot a donar mamar, a les seves quatre criatures (Vicky, Roger, Marina i Isabel). Això dóna aquesta imatge de dona i obrera, treballadora, tan pròxima a la treballadora de postguerra, dels anys cinquanta i seixanta, que havien de trampejar, sense cap ajut de maternitat, la feina a la fàbrica, al taller o al magatzem amb la feina de la família.

Tampoc hem d'oblidar que darrere de la Carulla hi ha una nissaga artística: hi ha l'actriu, gran actriu també, Vicky Peña, a més de Roger Peña —que s'ha dedicat, com deia abans, més al guió i la direcció—, i hi ha també la néta, Miranda Gas, filla de l'actriu Vicky Peña i el director Mario Gas, i fins i tot el nét Aleix Peña, que ella va voler que treballés també a l'obra «laia!». La Carulla té també una faceta més anònima, però igualment valuosa, que és el doblatge. Pensem que el seu primer matrimoni és amb Felip Peña —pare de Vicky i Roger Peña—. Felip Peña, que va morir jove, als 68 anys, el 1989, i de qui ella s'havia separat, va ser una de les grans veus del doblatge dels estudis de la Metro-Goldwyn-Mayer a Barcelona, i penso que aquesta faceta de la Carulla li va venir també per aquesta primera relació de parella. Personalment, va refer la seva vida amb el segon marit, l'advocat Manuel Maynés.

Amb la Carulla passa el que és una de les característiques de la seva generació. Van ser actors i actrius d'una primera etapa sense la popularitat i el glamur que tenen ara els que els han vingut darrere. Ells van tenir moltes dificultats. Van quedar poc o molt arraconats per l'establishment quan va venir el càstig al teatre de text i va pujar als escenaris el teatre més físic. I van ser deixats en *standbay* quan va venir el teatre anomenat «independent». No és fins als anys noranta, i torno a l'eufòria dels Jocs Olímpics i les Olimpíades Culturals, que la professió més jove es reconcilia amb aquesta vella generació i la recupera i la reivindica. I a partir d'aleshores, es passa de l'elitisme de l'escenari a la popularitat televisiva, cosa que canvia totalment el panorama del sector i els dóna una llarga «etapa d'or» gràcies a la televisió, per al bé del teatre, per al bé de la televisió i per al bé de l'art dramàtic en general.

De les obres més contemporànies amb la Carulla de protagonista esmentaria els muntatges amb el director Joan Ollé i la veu de Montserrat Carulla elevant amb el do de la llengua ben dita la riquesa literària dels poetes i autors catalans: Mercè Rodoreda, Joan Maragall, Vicent Andrés Estellés, Josep Pla... Però jo diria que, malgrat que va treballar amb molts directors (José Luis Alonso, Esteve Polls, Antoni Chic, Ricard Salvat, Juan Germán Schroeder, Lluís Pasqual, Manolo Collado, Pere Planella, Joan Ollé, Josep Maria Flotats, Josep Maria Mestres...), ella se sentia molt acollida, molt feliç, amb el seu entorn més pròxim: amb Mario Gas, el gendre i marit de Vicky Peña, amb la seva filla Vicky Peña i més recentment amb Roger Peña, amb el nét Aleix Peña i amb la néta Miranda Gas Peña.

Hi ha dues obres contemporànies importants en la carrera de Montserrat Carulla: «El temps i els Conway», de J.B.Priestley, i «La reina de bellesa de Leenane», de Martin McDonagh, les dues dirigides per Mario Gas. Dos papers d'aquells que deixen empremta, des de l'aristocràcia senyorívola a la rudesia de l'alta muntanya. I allí es trobava, gran senyora i marassa de casa o gran pagesota, amb un cara a cara ferotge, en el cas de «Leenane», amb la seva filla, Vicky Peña.

N'hi ha d'altres: la tinenta a «Guys & Dolls», de Frank Loesser, Jo Swerling i Abe Burrows, i la senyora Armfeldt en l'espectacle «Música per a una nit d'estiu» (*A Little Night Music*), d'Stephen Sondheim, on, en l'obertura del Festival Grec del 2000, es reuneixen tres generacions d'actrius de la nissaga: la Carulla, la seva filla Vicky Peña i la seva néta Miranda Gas, que hi feia el seu debut. Crec que, en aquest entorn escènic, vivia la seva felicitat màxima.

⁽¹⁾ «Montserrat Carulla torna a l'escenari aquest mes sota la direcció de Mario Gas». Porta nou anys sense interpretar una obra en català des de «Maria Rosa». L'actriu, que va debutar fa 30 anys, protagonitza «El temps i els Conways» al Teatre Condal.» Entrevista amb Montserrat Carulla, Andreu Sotorra, Cultura i Espectacles, diari AVUI, 2 març 1992. **[Descàrrega en PDF]**



Una nissaga teatral: Vicky Peña (esquerra), Miranda Gas Peña (centre) i Montserrat Carulla (dreta)
© Ferran Nadeu / El Periódico de Catalunya